

PLANLAMA AÇISINDAN YABANCI DİL ÖĞRETİMİ(*)

M. Fikret GÖKDEMİR(**)

Bilindiği gibi, yüzyılımızdaki özellikle ulaşım ve haberleşme alanındaki teknolojik buluşlar sebebiyle, ülkeler arasındaki mesâfe kavramı asgarî seviyeye inmiştir. Dolayısıyla, hayatın değişen, gelişen ve çeşitlilik arzeden ihtiyaçlarını karşılamak üzere, hertürlü uluslararası münasebet yoğunluk kazanmıştır. Bunun insanları ve ülkeleri birbirine yaklaştırdığı açıktır. Nitekim, iki büyük dünya savaşına sahne olan Avrupa ülkelerine bir göz attığımızda, aralarındaki anlaşmazlıkların çözümünü zamana bırakıp ortak menfaatler etrafında birleştiklerini görüyoruz. Avrupa Topluluğu'na dahil ülkeler arasında gümrük duvarlarının tedrici olarak kaldırılmaya başlanması da bu görüşümüzü doğrular mahiyettedir.

Bütün bu olumlu gelişmelere rağmen, söz konusu ülkeler arasında "linguistique" sınırların varlığını koruduğu da bir gerçektir. Bundan dolayı, birçok ülke bugün, siyâsî, iktisâdî, ilmî, askerî, kültürel ve turistik ihtiyaçlarını karşılamak üzere, kalkınma planları doğrultusunda yabancı dil öğretimi yapmaktadır.

XIX. yüzyıl başlarında, eskiyen ve zamanın ihtiyaçlarına cevap vermekte yetersiz kalan müesseselere çeki düzen vermek ve Avrupa'daki gelişmeleri yakından takip etmek amacıyla ülkemizde de yabancı dil öğretimine başlanmıştır. Bu çerçevede Fransızca, Almanca ve İngilizce müfredat programlarına girmiştir.

Günümüzde ise, yabancı dil öğrenmenin önemi artık herkes tarafından kabul edilmektedir. Toplumda bu yönde oluşan talepte de bir yaygınlaşma görülmektedir. Ancak, yabancı dil öğretiminin mevcut haliyle, kendisinden bekleneni verdiğini söylemek mümkün değildir. Bu bakımdan, yabancı dil öğretimi, üzerinde tartışılan ve yeni arayışlar davet eden bir konu olarak Türkiye'nin gündeminindedir.

Öncelikle başarısızlığın sebepleri üzerinde durmak lâzım. Aslında tam bir başarısızlık kesinlikle söz konusu değil. Bugün, Türkiye'de çok iyi derecede yabancı dil bilen insanlar vardır. Bunlar, mevcut sistem içinde yetişmiş insanlardır. Ancak, konu yaygınlık kazandıkça kalite de düşmektedir. Bir ülkede yabancı dil öğretimi yapılmadan önce, planlama safhasında bunun amacı, kimin için, kimlere, nasıl ve ne şekilde öğretileceği belirlenir. Ondan sonra uygulamaya geçilir. Bizde ise, amaç ve hedef çok geniş tutulmuştur. Bütün mesele de buradan kaynaklanmaktadır. "Oysa, herhangi bir yabancı dilde, dinleme, konuşma, okuma ve yazma gibi dört beceriyi de aynı ölçüde mükemmel bir şekilde öğrenmek gerçekten zor olduğu gibi, bunların hepsi de herkes için gerekli bulunmayabilir. Sözgelimi, bir bilim adamı

(*) Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi tarafından 15-16 Mayıs 1989 tarihinde tertiplenen "Fen ve Yabancı Dil Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi" konulu uluslararası sempozyumda sunulan bildiri.

(**) Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Öğretim Görevlisi.

veya uzman kişi, kendi alanındaki yenilikleri yabancı dilde yalnızca okuyup anlamakla yetinebilir. Buna karşılık, turizm alanında çalışan bir rehber için yalnızca söyleme becerisi ön sıraya geçebilir." (1)

Planlamadaki bu vuhuzsuzluğa ilâveten, icradaki aceleci siyâsî karar ve uygulamalar da başarıyı menfî istikamette etkilemiştir. Yeterli sayı ve kalitede öğretmen yetiştirilmeden, gerekli ders araç-gereçleri sağlanmadan en ücra yerlere varıncaya kadar, yurdun her tarafından ortaokul ve lise açılmış; neticede, başta yabancı dil dersleri olmak üzere, birçok ders ya boş geçmiş, ya da uzman olmayan kişilerce doldurulmuştur.

Her dersin öğretilmesi, o dersi okutacak olan öğretmenin vasıflarına, becerisine, öğretime tarzına ve konuya hakimiyetine bağlıdır. Yabancı dil öğretmeni de öğreteceği yabancı dili kullanma açısından öğrencilerine model olmak zorundadır. Türk toplumu son yıllarda süratli bir değişim içine girdiğinden, öğretmenin yüksek tahsili sırasında öğrendikleri bir müddet sonra yetersiz kalmaktadır. Bu maksatla Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yurdun çeşitli yörelerinde ikişer günlük "Mahallî Seminerler" ile onbeşer günlük "Yenileme ve Yetiştirme Kursları" düzenlenmektedir. Bunlar faydalı olmaktadır şüphesiz. Fakat köklü çözüm olmaktan son derece uzaktır. Öğretmenler, mutlaka bir veya iki yıl süreyle öğrettikleri dilin konuşulduğu ülkelere gönderilmelidir.

Öte yandan, yabancı dillerle ilgili olarak toplumda meydana gelen yeni ihtiyaç ve talep değişiklikleri, devletçe zamanında farkedilemediği için, bugün Fransızca ve Almanca öğretmenlerinde ihtiyaç fazlası, İngilizce öğretmenlerinde de açık söz konusudur.

Son iki yıldan beri orta dereceli okullarda uygulanan "Basamaklı Kur Sistemi" ne gelince, planlama açısından, bünyesinde birtakım doğru ve yanlışlıkları birlikte taşımaktadır. Bu yeni uygulamaya göre, yabancı dil dersleri ortaokul ikinci sınıftan itibaren mecburî olmaktan çıkarılıp ihtiyârî hâle getirilmiştir. Yâni, öğrenci isterse yabancı dil derslerine girmekte, istemezse bundan muaf tutulmaktadır. Böylece, zekâsı, kaabiliyeti ve çalışkanlık derecesi bir yabancı dil öğrenmeye müsait olanlara imkân sağlanmakta; müsait olmayanların ise, boşuna emek ve zaman harcamalarının önlendiği düşünülmektedir. Bu husus, şimdilik uygulamanın olumlu yönünü teşkil etmektedir. Ancak hemen belirtelim ki, öğretimin kalitesi yükseltmeye matuf ders araç-gereçleri (teyp, slayt, projeksiyon makinası ve modern metod vb.) nin sağlanması yönünde bir çalışma görülmemektedir.

Uygulamanın diğer olumsuz yönleri arasında, öğrencileri yabancı dil öğrenmeye özendirici tedbirlerin alınmamış olduğunu görmekteyiz. Meselâ, liseyi bir yabancı dil öğrenerek bitiren gencin, diğerine göre, üniversiteye girişte bir önceliği, bir avantajı olmalı ki, uygulamadan olumlu netice almabilsin. Bundan başka, ikili kültür anlaşmaları çerçevesinde, yaz aylarında öğrenci mübadelesi yapılabilir. Devlet bunu değişik fonlardan destekleyebilir. Böylece başarılı öğrenciler hem ödüllendirilmiş

(1) Dr. Sinan Bayraktaroğlu, Yabancı Dil Öğretimi, 28 Nisan 1984 tarihli MİLLİYET Gazetesi, Sh. 2.

olacak, hem de sınıfta öğrendiklerini yerinde yaşayarak uygulama imkânına kavuşacaktır. Diğer taraftan, mevcut uygulamaya göre, yabancı dil derslerinden alınan notlar, öğrencinin genel başarı grafiğini etkilememektedir. Bu da, yabancı dili seçen öğrencilerin bile derse olan ilgisini azaltmakta, öğretmeni de zor durumda bırakmaktadır.

Yeni Millî Eğitim Bakanı Sayın Avni Akyol, 7 Haziran 1989 tarihli Hürriyet Gazetesinde yayımlanan bir demecinde, bir önceki Millî Eğitimi Bakanı Sayın Hasan Celâl Güzel tarafından büyük bir reform olarak başlatılan bu uygulamaya 1989-1990 öğretim yılında son verilerek, yabancı dil derslerinin yeniden mecburî hale getirileceğini söylemektedir. Bu da, devletimizin uzun vadeli bir planlamadan ne kadar uzak olduğunu göstermektedir.

Yabancı dil öğretimi, maksatsız bir fantezi veya entellektüel bir lüks olarak düşünülemez. Açık seçik bir amacı ve pratik bir faydası olmalıdır. Bu fayda, en genel mânâda, yabancı dillerin çağdaş ilme, teknolojiye ve ileri kültürler seviyesine erişmede fonksiyonlu bir vasıta olmasıdır. Bunu gerçekleştirmek de, palyatif tedbirlerle değil, stratejisi iyi belirlenmiş bir planlamayla mümkündür.

Yabancı dilde öğretim

Son yıllarda Türkiye'de Türkçe'nin çağdaş bir ilim ve tefekkür dili olmadığı noktasından hareketle, orta ve yüksek öğrenimde yabancı dilde öğretim fikrinin yaygınlaşarak, uygulamanın genişlemesi millî vicdanda rahatsızlıklara sebep olmaktadır.

1965'te O.D.T.Ü'nde İngilizce öğretimine başlanmasıyla ilgili tartışmalarda, Ord. Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan bu rahatsızlığı şöyle dile getirmişti:

"Türk dili bu tedrisata müsait değilse, müsait hale getirmek için her çareye başvurulur. İngiliz dilinin bu istilası karşısında Türkçe'nin geleceğinden endişe duymaktayım. Eğer temeli dil olan kültürümüzün istiklâlini temin edemezsek, siyâsî, iktisâdî esarete doğru gümümüzün önüne kimse geçemez." (1)

Doç. Dr. Orhan Kavuncu da bu konudaki düşüncelerini biraz mizahî bir üslûpla şu şekilde ifade ediyor:

"... Öğretmenin bildiğini anlatabilmesinin, öğrenciye aktarabilmesinin en iyi yolu ana dildir; öğrencinin de anlayabilmesi ancak bu yolla mümkündür. Dürüst olalım, fiziği, matematiği çocuklarımıza iyi öğretmiyorsak bu, İngilizce bilmediğimizden değil, fizik ve Matematiği iyi bilmediğimizdendir." (2)

Ayrıca bilinmelidir ki, böyle bir uygulama, ciddî ve ilmî mesnetten yoksun olduğu gibi, devlet olma haysiyetine sahip hiçbir hür ve bağımsız ülkede yoktur. Hindistan, Pakistan ve Bangladeş gibi eski İngiliz sömürgelerinde görülmektedir. Fakat bu da onları bir İngiltere veya bir Amerika Birleşik Devletleri haline getirememiştir.

(1) N. TURAN, Millî Eğitimimiz ve O.D.T.Ü., 1 Haziran 1967 tarihli Sabah Gazetesi.

(2) Doç. Dr. Orhan KAVUNCU, Fen ve Matematik derslerini İngilizce Okutmanın Zararları, Türk Yurdu Dergisi, Şubat-1987.

Hayretimizi celbeden bir husus ta, bu uygulamanın bizzat devlet eliyle teşvik edilip yayılmasıdır. Nitekim, Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 10. Maddesinde aynen şöyle denmektedir:

"Millî birlik ve bütünlüğümüzün temel unsurlarından biri olarak Türk dilinin, eğitimin her kademesinde, özellikleri bozulmadan ve aşırılığa kaçılmadan öğretilmesine önem verilir; çağdaş bir eğitim ve bilim dili halinde zenginleşmesine çalışılır."

Toplumun çeşitli kesimlerinde, yabancı bir dilde eğitim yapılması gerektiğini düşünenler olabilir. Halktan da bu istikamette bir talep gelebilir. Gerçekten de, çocuklarına daha iyi bir gelecek hazırlamak endişesiyle ailelerin bu tür öğretim kurumlarına rağbet ettiği görülmektedir. Sokaktaki insanların, bunun gelecekte yaratacağı sıkıntıları ve devlet hayatı bakımından ortaya çıkaracağı mahzurları görüp ona göre davranmaları beklenemez. Bu, onların görevi de değildir. Bu iş, devletin bugününü idare edip geleceğini tanzim edenlerin sorumluluğundadır.

Dil, bir milletin bütün bir kültür mirasını yetişen nesillere intikal ettirdiği için, millî bağların en sağlamı ve en değerlisidir. Bir dilin gelişip zenginleşmesi de o dili konuşanların hayatın her alanında gösterdikleri faaliyetlerle yakında ilgilidir. Bu bakımdan biz, yabancı dilleri millî dilin yerine ikame etmek için değil, o dillerle erişilecek medeniyet ve kültürlerden ihtiyacımız kadar yararlanmak; bilim, tefekkür ve kültürümüzü zenginleştirmek için öğrenir ve öğretiriz.